

เตน โข ปน สมเยน สญชโย ปริพาชโก ราชคเห ปฏิสติ มหติยา ปริพาชกปริสาย สทุธิ ๑

โดยสมัย นั้นแล อ. ปริพาชก ชื่อว่าสญชัย ย่อมอยู่เฉพาะ ในพระนครชื่อว่าราชคฤห์ กับ ด้วยบริษัทคือปริพาชก หมู่ใหญ่ ๑

เต “ตสฺส สนฺติเก ปพฺพชิสฺสามาติ ปญจมาณวกสถานิ “สิวิกาโย จ รเถ จ คเหตฺวา คจฺจนฺตาติ อฺยุโยเชตฺวา ปญจ หิ มาณวกสเถหิ สทุธิ สญชยสฺส สนฺติเก ปพฺพชิสฺสุ ๑

(อ. มาณพ ท.) เหล่านั้น (กล่าวแล้ว) ว่า “(อ. เรา ท.) จักบวช ในสำนัก (ของปริพาชกชื่อว่าสญชัย) นั้น” ดังนี้ ส่งไปแล้ว ซึ่งร้อยแห่งมาณพห้า ท. (ด้วยคำ) ว่า “(อ. ท่าน ท.) พาเอาแล้ว ซึ่งวอ ท. ด้วย ซึ่งรถ ท. ด้วย จงไป” ดังนี้ บวชแล้ว ใน สำนัก ของปริพาชกชื่อว่าสญชัย กับ ด้วยร้อยแห่งมาณพ ท. ห้า ๑

เตสํ ปพฺพชิตกาลโต ปฏฺญาย (P82) สญชโย อติเรกลมกคฺคยสคฺคปฺปตฺโต อโหสิ ๑

อ. ปริพาชกชื่อว่าสญชัย เป็นผู้ถึงแล้วซึ่งลามอันเลิศและยศอันเลิศอันยิ่งเกิน ได้เป็นแล้ว จำเดิม แต่กาล (แห่งมาณพ ท. สอง) เหล่านั้น บวชแล้ว ๑

เต กติปาเหเนว สพฺพํ สญชยสฺส สมํ ปริคฺคณฺหิตฺวา “อาจริย ตุมหากํ ชานนสมโย เอตตโกว อฺอุทาหุ อุตฺตริปิ อตฺถิติ ปุจฺฉิสฺสุ ๑

(อ. มาณพ ท. สอง) เหล่านั้น เรียบเอาแล้ว ซึ่งลัทธิ ของปริพาชกชื่อว่าสญชัย ทั้งปวง โดยวันเล็กน้อยนั้นเทียว ถามแล้ว ว่า “ข้าแต่อาจารย์ อ. ลัทธิเป็นเหตุรู้ ของท่าน เป็นลัทธิมีประมาณเท่านี้เทียว (ย่อมเป็น หรือ) หรือว่า (อ. ลัทธิเป็นเหตุรู้ ของท่าน) มีอยู่ แม้ยิ่ง” ดังนี้ ๑

“เอตตโกว, สพฺพํ ตุมเหหิ ฅาตฺนติ วุตฺเต, เต จินฺตยิสฺสุ “เอวํ สติ, อิมสฺส สนฺติเก พฺรหฺมจิริยาโส นิริตฺถโก, มํ โมกฺขมมํ คเวสิตุํ นิภฺขนฺตา, โส อิมสฺส สนฺติเก อฺปปาเทตุํ น สกฺกา, มหฺา โข ปน ชฺมพฺพุทฺธิป, คามนิคม ชนปฺทราชาณียะ จรฺนฺตา อฺอุทา โมกฺขมมฺมเทสํ กณฺจํ อาจริยํ ลภิสฺสามาติ ๑

(ครั้นเมื่อคำ) ว่า “(อ. ลัทธิเป็นเหตุรู้ ของเรา) เป็นลัทธิมีประมาณเท่านี้เทียว (ย่อมเป็น), (อ. ความรู้) ทั้งปวง อันท่าน ท. รู้แล้ว” ดังนี้ (อันปริพาชกชื่อว่าสญชัย) กล่าวแล้ว, (อ. มาณพ ท.) เหล่านั้น คิดแล้วว่า “(ครั้นเมื่อความเป็น) อย่างนั้น มี อยู่, อ. การอยู่เพื่อพรหมจรรย์ ในสำนัก (ของอาจารย์ชื่อว่าสญชัย) นี้ เป็นสภาพมีประโยชน์ออกแล้ว (ย่อมเป็น), อ. เรา ท. เป็นผู้ออกไปแล้ว เพื่ออันแสวงหา ซึ่งธรรมเป็นเครื่องหลุดพ้น (ย่อมเป็น), (อ. ธรรมเป็นเครื่องหลุดพ้น) นั้น (อันเรา ท.) ไม่อาจ เพื่ออันให้เกิดขึ้น ในสำนัก (ของอาจารย์ชื่อว่าสญชัย) นี้, ก็ อ. ชมพูทวีป เป็นทวีปใหญ่แล (ย่อมเป็น), (อ. เรา ท.) เทียวไปอยู่ สู่บ้านและนิคมและชนบทและราชธานี ท. จักได้ ซึ่งอาจารย์ บางคน ผู้แสดงซึ่งธรรมเป็นเครื่องหลุดพ้น แน่แท้” ดังนี้ ๑

ตโต ปฏฺญาย “ยตฺถ ยตฺถ ปณฺตฺติตา สมณพฺราหมณา สฺนตฺติ วทฺติ; ตตฺถ ตตฺถ คนฺตฺวา สากจฺจํ กโรณฺติ ๑

(อ. ชน ท.) ย่อมกล่าวว่า “อ. สมณะและพราหมณ์ ท. ผู้ฉลาด มีอยู่ (ในที่) ไต ไต” ดังนี้, (อ. มาณพ ท. สอง เหล่านั้น) ไปแล้ว (ในที่) นั้น นั้น ย่อมกระทำ ซึ่งการสนทนา จำเดิม (แต่กาล) นั้น ๆ

เตหิ ปุฏฺจปณฺหํ อญฺเฆ กถตุํ น สกฺโกณฺติ, เต ปน เตสํ ปณฺหํ วิสฺสชฺเชนฺติ ฯ

(อ. ชน ท.) เหล่าอื่น ย่อมไม่อาจ เพื่ออันกล่าว ซึ่งปัญหา (อันมาณพ ท. สอง) เหล่านั้น ถามแล้ว, แต่ว่า (อ. มาณพ ท. สอง) เหล่านั้น ย่อมแก้ ซึ่งปัญหา (ของชน ท.) เหล่านั้น ๆ

เอวํ สกฺกชฺมพุทฺธิปํ ปริคฺคณฺหิตฺวา นินฺตติตฺวา สกฺกฺจฺจานเมว อาคณฺตฺวา “สมฺม โกลิต อมฺเหสุ โย ปจฺมํ อมตํ อธิคฺจฺจติ, โส อาโรเจตฺติ กติกํ อกํสุ ฯ

(อ. มาณพ ท. สอง เหล่านั้น) กำหนดถือเอาแล้ว ซึ่งชมพูทวีปทั้งสิ้น อย่างนี้ กลับแล้ว มาแล้ว ผู้ที่อันเป็นของตนนั้นเที่ยว ได้กระทำแล้ว ซึ่งกติกาวา “ดูก่อนโกลิตะ ผู้สหาย อ. - ในเรา ท. หนา - (บุคคล) ไต ย่อมถึงทัพบ (ซึ่งธรรม) อันเป็นอมตะ ก่อน, (อ. บุคคล) นั้น จงบอก” ดังนี้ ฯ

เอวํ เตสุ กติกํ กตฺวา วิหรนฺเตสุ, สตฺถา วุตฺตานุกฺกเมน ราชคหํ ปตฺวา เวฬุวันํ ปฏิคฺคเหตฺวา เวฬุวันํ วิหริตํ ฯ

(ครั้นเมื่อสหาย ท. สอง) เหล่านั้น กระทำแล้ว ซึ่งกติกา อยู่อยู่ อย่างนี้, อ. พระศาสดา เสด็จถึงแล้ว ซึ่งพระนครชื่อว่าราชคฤห์ โดยลำดับ (แห่งคำ- อันข้าพเจ้า) -กล่าวแล้ว ทรงรับเฉพาะแล้ว ซึ่งพระวิหารชื่อว่าเวฬุวัน ประทับอยู่อยู่ในพระวิหารชื่อว่าเวฬุวัน ฯ

ตทา “จรธ ภิกฺขเว จาริกํ พุทฺชนฺทิตายาติ รตนตฺตยคุณปฺปกาสนตฺถํ อญฺโยชิตานํ เอกสฺสญฺจียา อรหฺนฺตานํ อนฺตเร ปญฺจวคฺคิยานํ อพฺภนฺตเร อสฺสชฺชิตฺเถโร ปญฺฉินฺวตฺตติตฺวา ราชคหํ อาคโต ปุณฺทิวเส ปาโตว ปตฺตจิวรมาทาย ราชคหํ ปิณฺฑทาย ปาวีสี ฯ

ในกาลนั้น อ. พระเถระชื่อว่าอัสสชิ ในภายใน (แห่งภิกษุ ท.) ผู้นับเนื่องแล้วในพวกทำ ในระหว่าง แห่งพระอรหันต์ ท. หกสิบเอ็ด ผู้- (อันพระศาสดา) -ทรงส่งไปแล้ว เพื่ออันประกาศซึ่งคุณแห่งพระรัตนตรัย (ด้วยพระดำรัส) ว่า “ดูก่อนภิกษุ ท. (อ. เธอ ท.) จงเที่ยวไป สู่ที่จาริก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ชนมาก” ดังนี้ เป็นต้น กลับเฉพาะแล้ว มาแล้ว ผู้พระนครชื่อว่าราชคฤห์ ถือเอาแล้ว ซึ่งบาตรและจีวร ได้เข้าไปแล้ว ผู้พระนครชื่อว่าราชคฤห์ เพื่อก่อนข้าว ในเวลาเช้าเที่ยว ในวันรุ่งขึ้น ฯ

ตสฺมี สมเย อุปติสฺสบริพฺพาชโก ปาโตว ภตฺตกิจฺจํ กตฺวา บริพฺพาชการามํ (P83) คจฺฉนฺโต เกรํ ทิสฺวา จินฺตลฺลิตํ “มยา เอวรูปํ นาม ปพฺพชฺชิตํ น ทิฏฺฐปฺพุทฺโธเยว, เย โลเก อรหฺนฺโต วา อรหฺตตฺตมคฺคํ วา สમાปฺนฺนา, อญํ เตสํ ภิกฺขุ อญฺยตโร; ยนฺนฺนาหํ อิมํ ภิกฺขุํ อุปสงกฺมิตฺวา ปุจฺเจยฺย ‘กสิ ตวํ อาวุโส อุทฺทิสฺส ปพฺพชฺชิต, โก วา เต สตฺถา, กสฺส วา ตวํ ฆมฺมํ โรเจสีติ ฯ

ในสมัย นั้น อ. บริพาชกชื่อว่าอุปติสสะ กระทำแล้ว ซึ่งกิจด้วยภัต ในเวลาเช้าเที่ยว ไปอยู่ สู่อารามของบริพาชก เห็นแล้ว ซึ่งพระเถระ คิดแล้ว ว่า “อ. บรรพชิต ชื่อ ผู้มีอย่างนี้เป็นรูป เป็นผู้อันเราไม่เคยเห็นแล้วนั้นเที่ยว (ย่อมเป็น), อ. พระ

อรหันต์ ท. หรือ หรือว่า (อ. บุคคล ท.) ผู้บรรลุแล้ว ซึ่งอรหัตมรรค เหล่าใด (มีอยู่) ในโลก, อ. ภิกษุ นี้ เป็น -(แห่งพระ
อรหันต์ ท. หรือ หรือว่า แห่งบุคคล ท. ผู้บรรลุแล้ว ซึ่งอรหัตมรรค) เหล่านั้นหนา -(บุคคล) คนใดคนหนึ่ง (ย่อมเป็น),
กระไรหนอ อ. เรา เข้าไปหาแล้ว ซึ่งภิกษุ นี้ พึงถาม ว่า ‘ข้าแต่ท่านผู้มีอายุ อ. ท่าน เป็นผู้บวชแล้ว เจาะจง ซึ่งใคร ย่อม
เป็น, อ. ใคร เป็นครู ของท่าน (ย่อมเป็น) หรือ หรือว่า อ. ท่าน ย่อมชอบใจ ซึ่งธรรม ของใคร’ (ดังนี้)” ดังนี้ ฯ

อถสฺส เอตทโหสิ “อกาลิ โข อิมํ ภิกขุํ ปณฺหํ ปุจฺฉิตฺตํ, อนฺตรสมฺมํ ปวิญฺโจ ปิณฺฑทาย จรติ; ยนฺนุนาหํ อิมํ ภิกขุํ
ปิณฺฑิจฺจํ ปิณฺฑิจฺจํ อนฺนพฺนฺนํ อตฺถิเกหิ อุปณฺณํ มคฺคนฺติ ฯ

ครั้งนั้น (อ. ความปริวิตก) นั้น ว่า “(อ. กาลนี้) เป็นสมัยมีไข้กาลแล เพื่ออันถาม ซึ่งปัญหา กะภิกษุ นี้ (ย่อมเป็น), (อ.
ภิกษุนี้) เข้าไปแล้ว สู่ระหว่างแห่งเรือน ย่อมเที่ยวไป เพื่อบิณฑะ, กระไรหนอ อ. เรา แสวงหาอยู่ (ซึ่งธรรมอันเป็นเหตุ
พ้น) อัน- (อันชน ท.) -ผู้มีความต้องการ เข้าไปรู้แล้ว พึงติดตาม ซึ่งภิกษุ นี้ ข้างหลัง ข้างหลัง” ดังนี้ ได้มีแล้ว (แก่ปริพาชก
ชื่อว่าอุปติสสะ) นั้น ฯ

โส เถรํ ลทฺธปิณฺฑปาตํ อณฺณตํ โอกาสํ คจฺจนฺตํ ทิสฺวา นิสิตฺตูกามตณฺณสฺส ธตฺวา อตฺตโน ปริพฺพาชกํ ปิจฺกํ
ปณฺณเปตฺวา อทาสิ ฯ

(อ. ปริพาชกชื่อว่าอุปติสสะ) นั้น เห็นแล้ว ซึ่งพระเถระ ผู้มีบิณฑบาตอันได้แล้ว ผู้ไปอยู่ สู่โอกาส โอกาสใดโอกาสหนึ่ง
(ด้วย) ทราบแล้ว ซึ่งความที่ (แห่งพระเถระ) นั้น เป็นผู้ใคร่เพื่ออันหนึ่งด้วย ได้ตั้ง ซึ่งตั้งแห่งปริพาชก ของตน ถวายแล้ว
ฯ

ภตฺตกิจฺจปริโยสานเปสฺส อตฺตโน กุณฺณทิกาย อุทกํ อทาสิ ฯ

(อ. ปริพาชกชื่อว่าอุปติสสะนั้น) ได้ถวายแล้ว ซึ่งน้ำ ในลักจัน ของตน (แก่พระเถระ) นั้น แม้นในกาลอันเป็นที่สุดลงรอบ
แห่งกิจด้วยภัต ฯ

เอวํ อจฺริยวตฺตํ กตฺวา กตภตฺตกิจฺจเณ เถเรน สทฺธิ มรฺฐปฺปสิณฺณการํ กตฺวา เอวมาห “วิปสฺสนฺนาหิ โข เต อาวุโส
อินฺทริยานิ, ปริสุทฺโธ จวิวณฺโณ ปริโยทาโต; กสิ ตวํ อาวุโส อุทฺทิสฺส ปพฺพชิตฺโต, โก วา เต สตฺถา, กสฺส วา
ตวํ ฌมฺมํ โรเจสฺสิติ ปุจฺฉิ ฯ

(อ. ปริพาชกชื่อว่าอุปติสสะนั้น) ครั้นกระทำแล้ว ซึ่งวัตรเพื่ออาจารย์ อย่างนี้ กระทำแล้ว ซึ่งการต้อนรับอันมีรสหวาน กับ
ด้วยพระเถระ ผู้มีกิจด้วยภัตอันกระทำแล้ว กล่าวแล้ว อย่างนี้ ถามแล้ว ว่า “ข้าแต่ท่านผู้มีอายุ อ. อินทรีย์ ท. ของท่าน
ผ่องใสแล้วแล, อ. สีแห่งผิว หอมจตรอบแล้ว ผุดผ่องรอบแล้ว, ข้าแต่ท่านผู้มีอายุ อ. ท่าน เป็นผู้บวชแล้ว เจาะจง ซึ่ง
ใคร ย่อมเป็น, อ. ใคร เป็นครู ของท่าน (ย่อมเป็น) หรือ หรือว่า อ. ท่าน ย่อมชอบใจ ซึ่งธรรม ของใคร” ดังนี้ ฯ

เถโร จินฺตสิ “อิมํ ปริพฺพาชกา นาม สาสนสฺส ปฏฺธิปทฺทฏฺฐา, อิมสฺส สาสเน คมฺภีรํ ทสฺสเสฏฺฐามิติ อตฺตโน
นวกภาวํ ทสฺสเสฏฺฐา อห “อหํ โข อาวุโส นโว อจฺริปพฺพชิตฺโต อรฺุณาคโต อิมํ ฌมฺมวินยํ, น ตาว สกฺขิสฺสามิ วิต
ถาเรน ฌมฺมํ เทเสตฺถนฺติ ฯ

อ. พระเถระ คิดแล้ว ว่า “ชื่อ อ. ปริพาชก ท. เหล่านี้ เป็นปฏิบัติต่อพระศาสนาเป็นแล้ว (ย่อมเป็น), อ. เรา จักแสดง ซึ่ง ความที่ (แห่งธรรม) ในพระศาสนา เป็นสภาพลึกซึ้ง (แก่ปริพาชก) นี้” ดังนี้ เมื่อจะแสดง ซึ่งความที่แห่งตนเป็นผู้ใหม่ กล่าวแล้ว ว่า “ดูก่อนท่านผู้มีอายุ อ. เราแล เป็นผู้ใหม่ เป็นผู้บวชแล้วสิ้นกาลไม่นานน เป็นผู้มาแล้ว รู้พระธรรมและพระ วินัย นี้ โดยกาลไม่นานน (ย่อมเป็น), (อ. เรา) จักไม่อาจ เพื่ออันแสดง ซึ่งธรรม โดยพิสดาร ก่อน” ดังนี้ ฯ

ปริพาชโก “อหํ อุปติสฺโส นาม, ตวํ ยถาสตติยา อปฺป วา พหุ วา วท, เอตํ นยสเตน นยสทสฺเสน ปฏิวิชุดฺติ ตุมหํ ภาโรติ วตฺวา อาห

อ. ปริพาชก กล่าวแล้ว ว่า “อ. เรา เป็นผู้ชื่อว่าอุปติสสะ (ย่อมเป็น), อ. ท่าน จงกล่าว (ซึ่งธรรม) อันน้อย หรือ หรือว่า อัน มาก ตามความสามารถอย่างไร, อ. อันแห่งตลอด (ซึ่งธรรม) นั้น ด้วยร้อยแห่งนัย ด้วยพันแห่งนัย เป็นภาระ ของเรา (ย่อมเป็น)” ดังนี้ กล่าวแล้ว ว่า